

INHOUD

- Advertenties.
- Herstelling Wechelse kerk en toren
- Herkomst dialectische woorden.
- Heemkundige uitstap.

Heemkundige Kring V.Z.W. “Norbert de Vrijter” Lille

Rek.nr 954-7353871-55
“Norbert de Vrijter” V.Z.W.
p.a. Jos Aerts, Boskant 17
2275 Lille

Afgiftekantoor 2275 Lille

M E D E D E L I N G.

- Reis heemkundige kring 31/8/96

**DRIEMAANDELIJKS CONTACTBLAD
VAN DE HEEMKUNDIGE KRING
“Norbert de Vrijter”**

**Dertiende jaargang nr 53
Juli '96.**

insert-reklame

1996: Fraaie herstelling van de Wechelse kerk en toren.

1896: Bijzonder jaar (dus eeuwfeest) voor twee weldoeners van de kerk: J.B. Waegemans en pastoor Smulders.

Elke Wechelaar is fier en niet weinig verheugd om de fraaie renovatie van kerk en toren. En terecht, want we hebben een mooie geklasseerde toren, gebouwd in de 16de eeuwen een niet onaardige kerk gebouwd in 1852.

"Openbaere aenbesteding der Opbouwing Eener Nieuwe Kerk te Wecheldersanden. Het gemeentebestuur van Wecheldersanden, zal op .voensdag 11 february 1852, ten 10 uren voormiddag, ten bijwezen van den Heer Provincialen bouwmeester van dit arrondissement, ten huize van den Heer Burgemeester omtrent gemelde kerk, overgaan tot de openbaere aenbesteding van het bouwen van eene nieuwe kerk, .vaarvan het plan, cohier van de lasten en voorwaerden berusten ter inzage van eenieder op het gemeentehuis, en zullen open liggen te rekenen van 1 february 1852.

*de secretaris de burgemeester
Vendelmans A.D. Wouters"*

De bakstenen werden geleverd door de gebroeders Wouters uit Beerse: 211.677
door Bastijns uit Beerse: 108.825
door Van Roey uit Vlimmeren: 305.000.

Speciale stenen kwamen uit Oost-en Westmalle.

Het vervoer van al dat materiaal gebeurde door onze boeren; al kloegen deze dat de beloofde hulp uit Blommerschot achterwege bleef: *"gezien alle karrevragten der bouwstoffen door de inwoonders niet konnen gedaen worden, daer wy slegts 28 peerden, goede en slegte, bezitten, en dat wy vroeger steunden op de medewerking der inwoonders van Bruel, Middelborgh en Blommerschot, welke een half uer digter by ons kerk gelegen .dan by die van Oostmalle, maer nu aen hun beloften tekort komen, al hebben sy hun eygene stoelen in onze kerk geplaetst. "*

Het gemeentebestuur had voor de 700.000 stenen reeds 7.700 fr betaald, voor 30.000 speciale bakstenen 300 fr, voor 984 hectoliter kalk 1968 fr en voor 300 karren zavel 450 fr. Onze kerk kostte ongeveer 25.000 fr, zeer goedkoop ook die tijd, gezien aannemer, Jozef Oerlemans uit Herentals, zich misrekend had.

Ook tegenwoordig dragen het huidig gemeentebestuur, het provinciebestuur en de Vlaamse Gemeenschap de grootste onkosten, toch was de persoonlijke bijdrage van burgemeester Adriaen Wouters in 1852 zeer welkom.

In latere perioden hebben zeer bemiddelde personen bijgedragen voor de verfraaiing van onze kerk. We pikken er twee uit waarvoor het plaatselijk feestcomité dit jaar 1996, een luisterlijk eeuwfeest zou kunnen organiseren, zoals uit volgende data duidelijk blijkt.

1) Burgemeester J.B. Waegemans (1812-1897)

Op het koor zien we drie gekleurde glasramen, achter het orgel:

links: "H.Leo en Delphine", geschonken door Leo Nève en Delphine Cools, heren van Blommerschot.

midden: "H.Maria Margaretha Alacoque", geschonken door pastoor Van Roey,

rechts: "H.Amelberga en H.Philomena, " geschonken door **J.B. Waegemans.burgemeester en familie in 1896.**

Waegemans was de rijke eigenaar van de Steynhoeve op 't Moereynd. Vanaf 1848 was hij schepen of burgemeester van onze gemeente. Een van zijn kinderen heette Pilomeen. Al had hij meerdere kinderen toch hadden deze geen nakomelingen, zodat een groot deel van de eigendom in 1920 gegeven werd aan het Kerkfabriek. Dank zij deze gift kon het kerkfabriek in 1979-1980 ons parochiecentrum: "De Zandfluit" bouwen. Naar hem werd terecht een Wechelse straat genoemd.

2) August Smulders, pastoor van 1865 tot 1896.

Deze enige zoon uit schatrijke ouders werd te Antwerpen geboren in 1822.

Hij ging hier 31 jaar al weldoende rond, in 1895 werd hier luisterlijk zijn 50 jarig priester-zijn gevierd. Het jaar nadien overleed hij in 1896, nu juist een eeuw geleden.

Als hij hier aankwam had hij wel een nieuwe kerk maar de meubelering was oud. Dat is zijn werk geweest: de verfraaiing van onze kerk binnenin. Meestal met zijn eigen geld.

-Hij schonk ons de predikstoel op voorwaarde dat hij de oude kreeg, een versleten overblijfsel van de oude kerk, dit gebeurde in 1888. Die predikstoel is in 1970 afgebroken, veilig opgeborgen in de kerktoren waar hij rustig kan mijmeren en mediteren over al die geleerde en gewijde predikaties die onze herders over de aandachtige en devote hoofden hebben uitgestort. Een deel van die predikstoel versiert de inkom van ons parochiecentrum.

-Vanaf 1890 tot 1893 gaf hij ons het koorgestoelte en een nieuw hoogaltaar, ook dit laatste heeft in 1970 plaats geruimd voor het orgel.

Lodewijk Mercelis, de Wechelse priester-dichter, maar destijds pastoor in Strombeek-Bever, naar wie ook een Wechelse straatnaam is genoemd, rijmde voor onze pastoor volgend vers ter gelegenheid van zijn gouden priesteljubiläum:

Daar ,in 't hertje van de kempen,
Perel schuilend in het woud,
Staat een oude pastorije,
Als een koningswoon gebouwd.
Zie, de wijde vensterbogen,
Breede wanden, trotsche steen,
Fieren waker, reuzentoren,
Starend langs de velden heen.
Zeg, wie is die groote koning,
Die er in die zalen troont?
't Is geen prins, het is geen keizer,
Die er in dat burcht slot woont.
In die zalen leeft een ziele,

Door die muren klopt een hert.
 Dat aan 't beste der engelenkoren
 Door onze aarde ontstolen werd.
 Daar woont de engel onzer dorpen.
 Woont de priester-serafshert
 Die, als afgezant van God. als
 Vader ons gezonden werd.

(de pastoor woonde destijds in "Hof d'Intere)

Smid Breidenbach woonde naast de gemeenteschool op de Vlimmersebaan; hij rijmde alzo:

"Vrienden, ziet. hier woont de smid.
 Des werkendaags ziet hij nooit wit.
 Maar nu met 't jubelfeest voorwaar.
 Is hij net als d'anderen klaar.
 Van 's morgens vroeg in hij aan 't zwoegen,
 Aan pannen, potten, eggen, ploegen,
 Maar nu galmt er geen hamerslag
 Met dezen heugelijken dag! "

Slechts enige maanden na zijn viering overleed de pastoor hier op 27 februari 1896. Hij werd begraven naast de kerktoren in een prachtig graf dat spijtig genoeg in de jaren zeventig werd afgebroken.

In het Rijksarchief te Antwerpen vond ik zijn testament naast de verkoop van al zijn eigendommen in een bundel van notaris Caeymax van Herentals.

Ik verschoot niet weinig bij het lezen van dit archief: niet minder dan negen huizen had hij als eigendom:

- 1) de woning "De Kroon" in Wechel, verkocht voor 8550 Fr.
- Volgende woningen, alle in Antwerpen:
- 2) een huis, Wetstraat 55, voor 18.600 Fr.
- 3) een huis, Bervoetstraat 28, voor 7 100 Fr.
- 4) een huis, Kleine Goddart 28
- 5) een huis, Kleine Goddart 30; samen voor 26000 Fr.
- 6) een huis, Bervoetstraat 30, voor 10. 700 Fr.
- 7) een huis, Bervoetstraat 32, voor 5.200 Fr.
- 8) een huis, Sidermanstraat 16
- 9) een huis Sidermanstraat 18, samen voor 13.200 Fr.

- De verkoop van de inboedel op zijn pastorie van 23 maart 1896 bedroeg 5 898,50 Fr.

- Tellen we daarbij het bedrag van al zijn obligaties dan komen we op een **totaal actief van 189.105 Fr.**

Ingewijden leerden ons dat één fr van 1896 nu 250 waard is. We kunnen dit beamen als we weten dat we in 1896 voor 1 kg aardappelen 0,04 ft, voor een gelezen mis 1 fr en voor een fles wijn 1,50 tot 3 fr moesten betalen. Als we deze bedragen vermenigvuldigen met 250 dan komen we ongeveer tot de huidige bedragen.

De nalatenschap van onze pastoor zou nu ruim 47 miljoen vertegenwoordigen.

Van dorst is pastoor Smulders zeker niet overleden; bij zijn overlijden had hij een welgevulde wijnkelder, prijs en soort wijn goed genoteerd. Wij gaan er eens aan proeven:

Aantal flessen wijn in de kelder van Hof d'Intere:

- 220 flessen witte wijn van het jaar 1881 gekocht voor 350 fr.
- 200 fl. witte wijn van 1890 voor 320 fr.
- 100 fl. wijn van 1887 voor 170 fr.
- 100 fl. rode wijn " St Julien" voor 150 fr.
- 160 fl. rode wijn "Medoc" van 1884 voor 416 fr.
- 240 fl. rode wijn " Château Palmer" van 1881 voor 696 fr.
- 20 fl. bourgogne van 1881 voor 50 fr.
- 16 fl. bourgogne à 3 fr de fles voor 48 fr.
- 130 fl. bourgogne van 1889 voor 507 fr.
- 90 fl. porto van 1881 voor 250 fr.
- 9 fl. "Rijnsche wijn" van 1884 voor 30 fr.
- 19 fl. "Rijnsche wijn" van 1886 voor 60 fr.
- 20 fl. "Rijnsche wijn" van 1884 voor 60 fr.
- 5 fl. champagne voor 30 fr.
- 80 fl rode wijn voor 120 fr.
- 20 ft. witte wijn voor 30 fr.

Daar pastoor Smulders geen naaste familieleden had ging het leeuwendeel van de erfenis naar zijn nicht juffrouw De Leeuw, die bij hem hier te Wechel inwoonde, maar die ook enige maanden na hem overleed te Duffel. Verder had hij nog enige erfgenamen in de zesde graad. Wie gaf hij nog?

- Legaat van 500 fr aan kerkfabriek Wechel voor een eeuwigdurend jaargetijde.
- Legaat van 500 fr aan zelfde kerkfabriek voor tweede jaargetijde.
- Legaat van 2000 fr aan de kerk van Wechel om versiering van de kerk.
- Legaat van 10.000 fr aan Joanna Peeters uit Vosselaar, zijn meid.
- Legaat aan dezelfde Joanna Peeters van al de wijn die na zijn uitvaart zou overblijven.
- Legaat van 5000 fr aan de andere verre familieleden die niet in de erfenis tussenkwamen, tot in de achtste graad.

Zo zie je dat 1896 een bijzonder jaar was voor twee grote weldoeners, de ene schonk dat jaar een prachtig glasraam, de andere werd toen begraven naast zijn geliefde kerk.

N.B. In Hof d'Intere bevindt zich een wel beschadigd maar zeer mooi Madonnabeeldje, 55 cm hoog, dat tot wereldoorlog II in de nis van onze kerktoren stond. Volgens leden van Monumentenzorg zou het een beeld zijn uit de 16de eeuw; zij raden ons af dit beeld terug in de nis te plaatsen maar wel in de kerk. De Kerkeraad is op zoek naar een sponsor die hen in staat stelt een nieuw beeld te laten beitelen voor die nis.

Een enige gelegenheid voor ons Wechels feestcomité om naar buiten te treden om met de nodige luister dit beeld in de nis te plaatsen van onze kerktoren die met de kerk een nieuw verfraaid uitzicht heeft gekregen, in 1996, een eeuw na het overlijden van de grote weldoener, Pastoor Smulders, in datzelfde jaar schonk ook ons burgemeester Waegemans een mooi glasraam.

Herkomst van enkele spreekwoorden, zegswijzen en dialectische woorden. (deel II)

=====

Vermits onze voorouders bijna allemaal tot de boerenstand behoorden, is het niet te verwonderen dat er vele uitdrukkingen in deze sfeer zijn ontstaan.

1. Kort aangebonden zijn.

Kort aangebonden zijn wil zeggen: kort af reageren als men aangesproken wordt, op vragen onvriendelijk en kort antwoorden, kort van woorden zijn.

Waarschijnlijk is de oorsprong van deze zegswijze op het boerenerf te vinden, waar de waakhond ligt, die kort is aangebonden en terecht als bijtlustig wordt aangezien.

2. Zwaar op de hand zijn.

Deze uitdrukking betekent: zwaarwichtig van aard zijn, de toestand meestal pessimistisch inschatten. De uitdrukking is ontleend aan het paardrijden. Als de ruiter met een paard moest rijden, dat het hoofd naar beneden liet hangen werd gezegd dat het "zwaar op de hand" was, omdat de hand van de ruiter, die de teugels voert, hierdoor vermoeid geraakte.

In het voermansbedrijf sprak men over: "met een zwaar kar rijden", wat dus eveneens wil zeggen zwaarwichtig zijn, de zaken langs de zwarte kant bekijken.

Als men het paard niet goed in de hand heeft dan gaat het trekdier, dat voor de wagen gespannen is, zijn eigen gang. Dan loopt de zaak hem uit de hand.

3. Iemand de (zijn) zak geven.

Iemand de zak geven of de zak krijgen betekent zijn ontslag krijgen. Wellicht is met de zak eigenlijk bedoeld datgene waarin de boerenknecht zijn gereedschap of zijn kleren bewaarde en die hij bij zijn vertrek naar een andere meester meenam. Later werd die zak een koffer, maar men gebruikte het woord zak overdrachtelijk. Vandaag spreekt men van zijn C4 krijgen, naar aanleiding van de ontslagbrief die onder die nummering gekend is.

Het is een moderne variant op deze zegswijze.4. Roet in het eten gooien.

De zaak voor iemand bederven, iets waarop iemand zich verheugd had onmogelijk maken.

Het is nog een vrij jonge zegswijze (20ste eeuw) en daarom moeten we de betekenis ook niet zo ver gaan zoeken en bedoelt men hier wel degelijk schoorsteenroet. De ketel waarin de melk werd gekookt, hing in de open haard. Soms kon het gebeuren dat er roet loskwam uit de schoorsteen en in het eten viel. Dan was de zaak bedorven.

Men heeft deze verklaring ooit te voor de hand liggend gevonden en men zag roet dan als oneetbaar dierlijk vet, ongel, talk waarvan men ook roetkaarsen of vetkaarsen (gesmolten vet) maakte, die wel erg walmden en van veel mindere kwaliteit waren dan de (bijen) waskaarsen, die dan ook vooral in de kerken werden gebruikt. Maar vermits het spreekwoord van jongere datum is, toen de betekenis van roet als dierlijk vet minder gebruikt werd, houden we de betekenis bij de meest voor de hand liggende.

(wordt vervolgd)

De oorsprong van enkele dialectische woorden.

=====

- afrossen: afranselen.

Het woord komt van *roskammen* (1692) afgeleid van *ros* = paard (Engelse "horse"). Het is overdrachtelijk gebruikt naar personen in de zin van iemand onder handen nemen, iemand er eens van langs geven.

- astrant: eerst nog in de betekenis van gedurfd, nu reeds wordt het al eerder aangevoeld als brutaal.

Het woord komt uit het Franse "assurance": zekerheid, stelligheid. *assurant* = onbeschroomd

- rens: zuur, bitter. (rɛns)

"De boter is rens".

Het komt voort uit de vorm "rins" wat afgeleid zou zijn van "rijns" (zuur als rijnwijn).

- paardentuiser: paardenkoopman. (-t a s a r)

De herkomst van het woord is onzeker. Het zou teruggaan om het middelnederlands "tuusscen" in de betekenis van dobbelen, bedriegen, maar het kan ook gaan naar het middelnederlands "tūschen" = "ruilen". Ook het Duitse "tauschen" bedriegen zit in die sfeer. De betekenis van het woord is erg onzeker, maar in ons dialect gaat het terug op een handelaar in paarden, die waar hij een zaakje kan doen het niet aan zich voorbij zal laten gaan.

- corvee: karwei, zwaar werk.

Het woord komt uit het Frans "corvée", op zijn beurt ontstaan uit het Latijn "corrogāre" = oproepen en "corogāta" hetgeen betekende "werk waaraan men gevraagd (later verplicht) wordt deel te nemen". Het stamt uit de tijd van de feodaliteit, waarin de boer verbonden was aan de gronden van de heer waarvoor hij werkte en wiens bezit hij was ("lijf"-eigene). Naast allerlei verplichtingen gaande van betalen van cijns in natura (leveren van x-aantal karren hout of spelt, eieren of boter of kippen,...), banaliteiten (verplicht gebruik van de molen, bakoven,...) afstaan van de erfenis (beste kateel = beste stuk van de inboedel), was de boer gehouden tot het volbrengen van karweien of corvees. Het waren allerlei zware of minder zware werken, die er op een domein moesten volbracht worden (wegen onderhouden, onderhoudswerken aan het kasteel) enz... De verplichte corvees werden in Frankrijk op 4 augustus 1789 afgeschaft (Franse revolutie). De Franse Revolutie maakt een einde aan de periode van ondergeschikt zijn aan de adel, zij maakt een einde aan het Ancien Régime en staat voor "vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid".

Het in ons dialect gebruikt: "Dat is nog een corvee" stamt uit deze periode.

Wordt vervolgd

Rosette Dillen

Heemkundige uitstap

=====

Uitstap naar Raeren en het Land van Herve op zaterdag 31 augustus 1996.

=====

Vertrek: 8.00 uur aan de kerk te Lille.

Prijzen: - kinderen: Bf. 800,--

- leden: Bf. 950,--

- niet leden: Bf. 1300,--

Inschrijven bij Jos Willems, Heiend 7, 2275 Lille

Tel. 014/88.02.66.

Waarom Raeren?

Het team amateur-archeologen op zoek naar het "kasteel van Poederlee" op de Regendonck heeft reeds heel wat mooie potten en waardevol aardewerk opgegraven afkomstig van de pottenbakkers van Raeren.

Wij bezoeken er - na een heerlijke koffie of thee - het pottenbakkersmuseum en het pottenbakkersatelier.

Na dit bezoek rijden we naar "Limbourg" voor middagmaal en stadsbezoek.

We nodigen u uit aan tafel in "Le duc de Limbourg" voor het volgende menu:

Soep: Duc de Limbourg met boschampignons

Marcassin Limbourgeois met pet de none of frieten (everzwijn volgens een streekgerecht)

Crème à l'ancienne

Stadsbezoek: Limbourg ligt op een rots, hoog boven een bocht in de Vesder. De voormalige hoofdstad van het hertogdom Limburg, een vestingstad, kende talrijke bezettingen omwille van haar strategische ligging.

Temidden van gebouwen die getuigen van vergane grootsheid en door smalle steegjes met merkwaardige oude huizen maken we kennis met deze vergeten parel aan de Belgische kroon. Vanop de oude vestingwallen hebben we een prachtige kijk op de weidelandschappen van het Land van Herve en de uitlopers van de Ardennen met het Hertogenwald.

We vervolgen onze weg door de Vesdervallei, waarover Victor Hugo schreef dat ze "soms een ravijn, soms een tuin, maar steeds een paradijs is."

Door de Bocage, het coulissenlandschap van het land van Herve, verfraaid met fruitbomen en waterplassen zetten we onze tocht voort.

Typische dorpen als Chermont-sur-Berwinne en Charneuse hebben een deel van hun 17de-18de eeuwse charme weten te bewaren. Het landbouwleven staat er in het teken van de productie van boter, kaas en stroop.

Te Dohlen bezoeken we het "Musée de la vie traditionnelle au Pays de Herve": een reconstructie van een oud landbouwbedrijf met getuigenissen in verband met verdwenen beroepen en artisanale productie van stroop, cider en kaas.

Zo de appeloogst reeds bezig is, bezoeken we een stroopfabriek.

De Cistercienser-abdij van Notre Dame du Val Dieu ligt in een rustige en bosrijke vallei aan de samenvloeiing van de Berwinne en de Bel. De abdij speelde een belangrijke rol op religieus, politiek en economisch vlak. Het gehele complex omvat de abdijskerk, de kloostergebouwen, het abskwartier, het gastenverblijf en een boerderij.

De molen recht tegenover de abdij is nu een gastronomisch restaurant. Het grote schoepenrad en het mechanisme werken nog steeds.

De abdijshoeve doet dienst als een eenvoudige taverne.

We besluiten er onze uitstap met een "stan d'paye", een boterham met stroop en witte smeerkaas met daarbij bruin of blond abdijsbier (of wordt het een koffie?).

